

MADS CHRISTOFFERSEN
EVA-MARIE MØLLER

DET UKENDTE SYDFRANKRIG

FORORD AF KARIN MØRCH

Forfatternes forord

Vinmarker, oliventræer og cafeer med en café crème eller en pastis - Frankrig har fascineret os på mange rejser. Som unge var det med tog og ”på stop”, og senere på bilture med børn på bagsædet. I de følgende år var det de dybere lag af Frankrig, der blev genstand for vores interesse: Kulturen, historien og den altid overrumplende franske politik.

Men mest af alt har det været møderne med menneskene, der har været i fokus. Hvordan lever franskmændene, hvilke værdier præger deres eksistens, hvordan organiserer de samspillet med den righoldige historie og natur?

Denne bog er et forsøg på at gå lidt bag om facaden i det Sydfrankrig, som så mange danskere kender fra ferieophold og besøg.

Vi har selv haft foden under fransk bord i mange år og har været vidt omkring i 20 artikler, vi i årenes løb har skrevet til magasinet La France. Intentionen er at fortælle historier om mennesker, oplevelser, kulturelle nyskabelser og historiske begivenheder, som tilsammen tegner et billede af det ukendte Sydfrankrig.

Bogen er en fortælling om, hvordan vi har forsøgt at komme længere ind bag det smukke landskab, det fantastiske klima og den fascinerende historie. Vores tilgang har været nysgerrighed og dialog med mange forskellige mennesker – fra hertugen af Uzès til bonden, der pløjer sin jord med hest. Fra vildsvinejægere til efterkommere efter bjørnetrækkere i Pyrenæerne.

Centrum for fortællingerne er vores egen landsby i kommunen Sainte Anastasie i Uzège (Uzès-området), med afstikkere til Cevennerbjergene, Rhônefloden, Marseille, Rivesalte og Pyrenæerne. Men alt sammen steder inden for få timers bilkørsel.

Mads Christoffersen har skrevet bogens tre første kapitler, da han og hans daværende kone, forfatteren Suzanne Giese, køber et mildest talt plejekrævende byhus i en lille landsby i Sydfrankrig.

De øvrige kapitler, fra kapitel 4 og resten af bogen, er skrevet i fællesskab af journalist Eva-Marie Møller og Mads Christoffersen, der senere danner par. De fortsætter projektet med huset og udvider det med en ny dimension: historiefortælling.

Vi håber, at bogen kan inspirere andre til selv at drage ud og opleve de fascinerende historier, der findes lige under overfladen i dette land, der ligger så tæt på Danmark - men er så forskelligt.

Forfatterne, Østerbro, marts 2024

Forord af Karin Mørch

Det ukendte Sydfrankrig handler om Mads Christoffersens og Eva-Marie Møllers Sydfrankrig. Man mærker deres store kærlighed til området, som de har adopteret - og som har adopteret dem.

Fortællingen om renoveringen af det sydfranske hus beskriver morsomt og præcist et Frankrig, som på samme tid er både bureaukratisk og anarkistisk. Det skal man lære at gebærde sig i, og det ligger milevidt fra den danske, lutheransk-kulturelle livsmåde. Jeg er vokset op med begge dele og holder af kombinationen af det dansk-franske. Det lyser ud af Mads og Eva-Maries bog, at det gør de også.

Gennem hele min barndom har jeg tilbragt ferier hos min franske familie, flere af de steder, som er beskrevet her. Områder ved Middelhavet, Pyrenæerne og Provence. Deres Ukendte Sydfrankrig fremkalder erindringer af uendelige bilferier ad landeveje med platantræer, gennem franske landsbyer med de karakteristiske stenhuse, en bar, et boulangerie og en tabac, og landsbyboerne, der elsker besøg udefra.

Min far, der voksede op i Frankrig, plejede at sige, at der findes ét land i verden, som har det hele: Bjerge, vulkaner, kløfter, grotter, have/oceaner, et skatkammer af mad og vin og vidt forskellige kulturer i øst, vest, nord og syd. Det land er Frankrig. Et land, der rummer en så stor, rig og facetteret natur og kultur, at man kan bruge hele livet på at rejse i landet og alligevel ikke nå at opleve det hele.

Min franske veninde, Claire, udtrykker det på en anden måde. Hun fortæller historien om Gud, der ville udtænke et land, der havde alt, og så opfandt han Frankrig. Da det var gjort, kiggede han på det smukke land med bjerge og have og fandt ud af, at det var for smukt. Det gik ikke, han blev nødt til at opfinde et eller andet, der ikke var så godt, en lille sten i skoen – og så opfandt han franskmændene!

De har selvironi til at grine ad sig selv, franskmændene, når de beskriver den kendte franske specialitet – at brokke sig. Med Mads Christoffersens og Eva-Maries Møllers positive sind og nysgerrighed har de tilsyneladende formået at gå fri af brokkeriet. De åbner dørene ind til mange forskellige bekendtskaber og viser, at det er mødet mellem mennesker, der er det vigtigste. Gennem møder med forskellige franskmænd introduceres vi til Sydfrankrigs vidt forskellige kulturer, fra adelsmanden på slottet til De Gule Veste i rundkørslen.

Vi møder også de mange frivillige, der formidler kunstoplevelser. For eksempel skolelæreren og kunstneren Eric Babaud, der laver en udstilling

med art postal, postkort og breve, der sendes fra en kunstner til en anden. En tradition, som går langt tilbage i kunsthistorien, med rødder til de italienske futurister i 20'erne, de franske dadaister og senere Fluxus-bevægelsen, ja selv Picasso har eksperimenteret med art postal.

Eva-Marie Møller og Mads Christoffersen skildrer det rige og varierede kunstliv i Sydfrankrig: Koncerter i kirker, private kunstfjerniseringer og musik-, teater- og filmfestivaler. For eksempel den årlige fotofestival i Arles, van Goghs sydfranske perle, som tiltrækker kunst- og fotointeresserede fra hele verden. Kulturen samler folk og styrker fællesskabet.

Vi rejser rundt i Sydfrankrig gennem byer som Arles og Nîmes, hvor man finder romernes aftryk: velbevarede arenaer, romerske oldtidslevn, udstillet på museerne og de storslåede arkitektoniske mesterværker i naturen, broer og akvædukter, foruden romersk inspireret mad.

Kulturen ligger som bekendt i sproget, men også i maden, og en måde er opleve Sydfrankrig på er gennem maden. Der er lige så mange cuisines og madkulturer, som der er forskellige dialekter, men fælles for dem er, at delte måltider og gode råvarer betyder alverden.

Men alt er ikke lutter idyl i Sydfrankrig, der er også sten i skoene. Gennem menneskers personlige historier bliver vi præsenteret for Frankrigs kolonitid. For eksempel hører vi om efterkommere af de såkaldte harkier, algeriere, der kæmpede på fransk side under uafhængighedskrigen mellem Frankrig og Algeriet. Men som på trods af deres indsats i årevis blev behandlet meget dårligt af den franske stat. Mødet med De Gule Veste beskriver også den store ulighed, som mange franskmænd oplever.

Vi kommer heller ikke udenom klimaforandringerne. Frankrig er ramt af tørke, regnskyl, vandmasser, der ikke kan opsuges af den knastørre jord og skovbrande. Sydfrankrig er i forandring. Men på trods af alt dette ansporer bogen i den grad til besøg i Det ukendte Sydfrankrig.

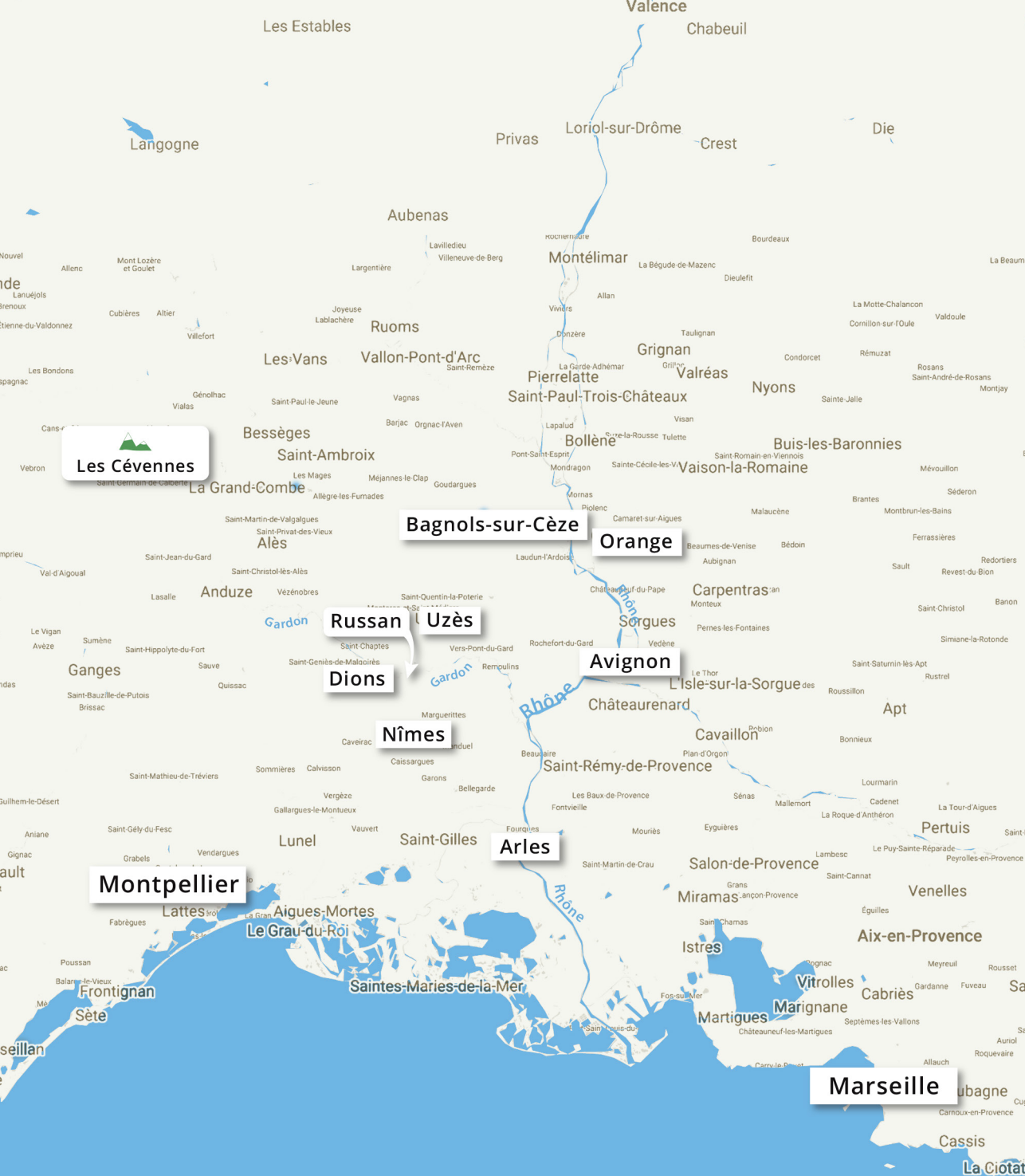
Nogle af kapitlerne i bogen har været bragt i tidsskriftet La France og giver stor lyst til at opleve for eksempel cykelruten Viarhona langs Rhônefloden, togturen med Le Cevenol, en unik kombination af ”smuk natur og historisk ingeniørkunst”, foruden eventyrlige besøg på slotte og chambres d’Hôtes.

Man får i den grad lyst til at følge i forfatterens sydfranske fodspor og opleve en bid af det smukkeste land på jorden.

Karin Mørch

Dansk-fransk journalist

Dækker bl.a. Frankrig for DR Nyheder

Del 1

Fra ruin til beboelse

Udsigt over la Vallée de l'Eure fra pladsen ved domkirken i Uzès

Et drømmesyn og to pakker smøger

Mads Christoffersen

Det var et helt urealistisk drømmesyn. Det var en sansning i en anden verden. Huset stod og ventede på os i den vibrerende sommervarme, der smøg sig om kroppen og langsomt trængte igennem huden ind i muskler og knogler. Kulden, fugten og regnen fra det sure danske efterår og den endeløse vinter opløste sig og blev til et tranceagtigt velbehag, der var akkompagneret af cikadesang og tusind dufte fra de sydfranske urter og krydderier.

Men vi vidste godt, at det var en klichéagtig illusion. Et hus i Sydfrankrig lå langt uden for vores rækkevidde. Godt nok havde vi boet et år i Paris og talte flydende fransk – og godt nok havde vi udset os området omkring middelalderbyen Uzès i departementet Gard som stedet, hvor det helst skulle ligge. Landskaber, der minder om Toscana med bløde bakker kunstfærdigt dekoreret med cypresser og frugttræer, stemningsfulde landsbyer, masser af vin og grøntsager og ikke mindst søde, venlige og gæstfri mennesker.

Vi havde rekognosceret igennem et par år og havde rendt alle de mange ejendomsrådgivere på døren, som med professionel skepsis havde fremvist det ene byhus efter det andet.

“Tjaaa, sagde vi. Har I noget lidt billigere?”

“Jo, men så skal der altså gøres ret meget.”

Næste dag fik vi fremvist en ruin, som var totalt ubeboelig. Hvis der overhovedet var tag på bygningen, så manglede der døre og vinduer. Nej,

det var måske lidt for primitivt for os, som kom anstigende med fem sammenbragte børn.

Med andre ord: vi havde motivationen, de sproglige forudsætninger og appetitten på eventyret, men vi manglede den helt afgørende forudsætning for at realisere visionen: pengene!

Efterhånden som de iskolde realiteters brusebad havde skyllet den glade optimisme til side, der var baseret på resten af en arv, ja så så vi i øjnene, at den eneste vej til paradiset gik gennem vores bank.

Hjælp fra banken

Vi fik sat et møde op med Søren, vores flinke bankrådgiver, som så afventende på os, da vi havde sat os ned med kaffekopperne.

“Søren for fåen. Vi skal have et hus i Sydfrankrig.”

Søren kiggede skeptisk på os ud over brillekanten

“Jahhh...??

“Ja, vi ved godt, at der måske ikke umiddelbart er plads til det i vores hverdagsbudget.”

Søren kiggede ned i papirerne og rystede langsomt på hovedet.

“Neej, det kan godt se lidt svært ud,” sagde han og smilede overbærende.

“Jamen det er også derfor, at vi har lavet et finansieringsforslag, som gør det realistisk.”

Søren kiggede igen ud over brillerne, denne gang med et glimt af nysgerrighed.

“Jo, nu skal du høre: Ingen af os ryger længere, og så sparer vi hver 26 kroner om dagen ...det bliver 1560 kr. om måneden og 18.700 om året, og nu er renten jo næsten nede på 6 %, så hvis du låner os 400.000, så er der jo næsten balance i regnskabet.”

Vi vidste godt, at regnestykket i bedste fald var hyperoptimistisk, men Søren løftede blikket op mod lysstofrøret i loftet, som om han skulle drage direktøren, der sikkert sad i et komfortabelt kontor et par etager ovenover, med ind i beslutningen.

“Joohh, jaahh... Det kan måske godt hænge sammen,” sagde han til sidst.

”Du skal jo huske på, at det ikke er et lån til forbrug – det er en investering,” sagde vi med en fasthed, som vi forestillede os måtte gøre indtryk i bankmiljøet.

Vi fornemmede, at han havde fået sympati for tanken, måske fordi et liv med masser af vin og solskin ikke var helt fremmed for ham. Vi frygtede, at

han ville bringe spørgsmålet om tilbagebetaling på bane, men det gjorde han af en eller anden grund ikke.

“OK,” sagde han så. “Jeg sender jer et lånetilsagn på 400.000 kroner.”

Nu var der pludselig fastere grund under det flyvske projekt. Lånet blev suppleret med resten af en arv, og så kunne vi gå selvbevidst ind ad dørene til ejendomsmæglerne, som altid indledte samtalerne med det afslørende spørgsmål: Hvad er jeres budget? Hidtil havde vi været ret svævende i vores svar; nu blev det klart: Det er 450.000 franske franc.

Vi havde været så faste gæster hos ejendomsmæglerne i byen i sommermånederne i den sidste halvdel af 1990'erne, at nogle af dem kunne huske vores navne. Vi bemærkede en vis træthed i deres blik, når vi trådte ind af døren i deres butik med de mange farvestrålende billeder af solbeskinnede ejendomme med pool og pragthaver: Åhh nej. Der er de danskere uden penge igen!

Men nu var vi anderledes høje i hatten, når de spurgte til budgettet. Vi kunne nu også være mere specifikke med vores krav: Det skulle være en bolig med plads til familien på syv personer; dvs. at der skulle være tre soveværelser, køkken, opholdsrum, badeværelse og mulighed for at opholde sig udendørs med enten gårdhave eller terrasse.

Vores yndlingsejendomsmægler hed Madame Jouet. Hun var en yndig, væver kvinde i 40'erne, som lyttede til vores fortælling med den samme ro og indlevelse som en dygtig psykolog eller parterapeut.

“Oui, oui ...cinq enfants... trois chambres...450.000 francshmmm...”

Så tog hun os ud på det ene husbesøg efter det andet. Men der var ikke noget, der rigtig passede. Enten var det for dyrt, for småt eller der manglede udendørs opholdsmuligheder. I Sydfrankrig er det en absolut nødvendighed, at man kan opholde sig udenfor; for om sommeren er man stort set kun indenfor, når man laver mad eller sover.

Madame Jouet havde stor sympati for os og en tålmodighed som en specialpædagog for vanskelige børn. En dag, da hun igen havde brugt et par timer på at køre os omkring og vise frem, bad hun os om at sætte os ned ved et stort bord, der flød med tykke A4-mapper med farvefotos af de mange huse, som ikke lige var til os.

“Monsieur og Madame,” startede hun og så på os med et bestemt og alvorligt udtryk. “Vi har nu kendt hinanden i tilstrækkelig lang tid til, at vi kan tale lige ud af posen. Det hus, De kigger efter, eksisterer ikke. Det er for småt, eller også er det købt op og istandsat og koster det dobbelte af det, De har råd til. Jeg vil råde Dem til at søge andre steder, som ikke er så efterspurgt som her i Uzès. Kig oppe i bjergene eller længere nede mod Pyrenæerne. Dér vil De kunne finde noget, der opfylder deres krav.”

Hendes ord havde faktisk en stærk terapeutisk virkning på os. Vi kunne jo godt se, at hun havde ret. Vi havde dyrket en illusion, som ikke var af denne verden. Det havde været et drømmesyn.

Vi rejste os slukøret op, men følte også den befrielse, det er at vågne op til virkeligheden. Vi trykkede hendes hånd med en taknemmelighed, som havde hun helbredt os for en nederdrægtig sygdom.

“Tak Madame Jouet. De har jo ret – De har fået skællene til at falde fra vores øjne.”

Forhandlinger ved provencebordet

Netop denne uge havde vi i huj og hast lejet os ind hos nogle søde folk i en landsby 12 km uden for Uzès. I virkeligheden skulle vi slet ikke have været udenlands i sommeren 1998, men vejret var så elendigt, at vi besluttede os for alligevel at tage til vores yndlingsområde, hvor sommeren ikke svigter. Alt var udlejet og optaget, men via venners venner lykkedes det os at komme i forbindelse med en svensk ejendomsmægler, som kendte nogle folk, der havde et annex i deres have, som de nogle gange lejede ud. Hun fik på to dage fixet, at vi kunne leje annexet i en uges tid. Så vi sprang bogstavelig talt ind i bilen og susede af sted.

Værtsparret hed Jean-Louis og Jacqueline og boede i en gammel fårestald, der var istandsat efter alle kunstens regler. Dagen efter at Madame Jouet havde slukket lyset for vores husdrømme, inviterede de os til en ”aperitif” på deres terrasse, hvorfra der var en skøn udsigt op mod Cevenner-bjergene. Vi sludrede om løst og fast, og de fortalte om deres liv: Han arbejdede i toldvæsenet, og hun var sygeplejerske, og de var begge politisk engagerede på venstrefløjen og dybt involverede i humanitært arbejde. De lignede os ret meget.

På et tidspunkt fortæller vi om vores nyligt punkterede husdrøm, og de er helt med på, at huspriserne er steget uhyggelig meget de seneste år.

“Men nu vi snakker om det,” siger Jean-Louis, “så er der faktisk et hus til salg her i kvarteret. Det bliver handlet internt i landsbyen, så der er ikke nogen ejendomsmægler på. Det er et ældre ægtepar, hvor manden har fået dårligt knæ, så han kan ikke klare trappen længere. De har lige købt huset her ved siden af, og prisen er vist tæt på jeres budget. Skal jeg ringe og aftale et besøg? Kan I i morgen?”

Jaaahhh, siger vi lidt famlende, for vi havde ikke lyst til nye skuffelser. Men aftalen falder på plads, og næste morgen står vi foran et gammelt hus, hvor man skal åbne en smedejernslåge ind til en lille gårdhave med en smuk,

gammel udvendig trappe op til en balkon. På lågen er der hængt en A4-seddel op i en plastiklomme: *Masion à vendre*, står der – hus til salg.

Mange huse i landsbyen er bygget i lokale kalksten, der er pudset over.
Her er vores hus med den gamle trappe

En ældre dame åbner køkkendøren og vinker os energisk ind.

“Kom ind, kom ind. Vi skal ikke have varmen ind i huset.”

Hun er slank og væver og har rødt bølget hår; hendes ansigt er smukt med regelmæssige træk. Bag hende står manden, som er en hvidhåret, tætbygget type med overskæg og spillevende øjne. Vi træder indenfor i køkkenet, som er bygget i en hvælving, som man ofte ser det i gamle, sydfranske huse. Ved siden af er der en mindre stue med en trætrappe op til 1. sal og til højre for denne en langstrakt spisestue med et kolossalt provencebord med bænke på begge sider med rigelig plads til 12 personer. Fra spisestuen er der en dør med tre trin op til en garage, der er fyldt med gammelt skrammel. 1. salen rummer et badeværelse og wc samt intet mindre end fem værelser. Huset er langt mere rummeligt end noget af det, vi tidligere har fået fremvist. Vi ser på hinanden og udveksler det blik, der siger: Her er det! Bag huset gemmer der sig en grund på 300 m², som er en ubeskriveligt rodet losseplads med gamle biler og landbrugsmaskiner.

Ægteparret hed José og Josette og var vokset op i landsbyen. De inviterede os til at sætte os ned ved det imponerende provencebord.

“Vil I ikke have en pastis?” spurgte José og skænkede uden at vente på svar en pastis op, som var stor nok til fire personer.

De fortalte om de mange år i huset, og om hvordan José havde lavet alt arbejde i huset selv. "Je suis bricoleur", sagde han stolt og slog ud med hånden:

"C'est moi qui l'ai fait! – Det er mig, der har lavet det hele!"

Han fortalte, hvordan han havde arbejdet som lastbilchauffør i mange år og kørt rundt i hele Europa. Ja, han havde faktisk også været i Danmark flere gange, da IBM skulle have fragtet kæmpestore main-frame computere fra fabrikken i Montpellier bl.a. til DTU.

"Når jeg var hjemme, arbejdede jeg på huset, som faktisk er to gamle landarbejderhuse, der er bygget sammen. Det ene var intakt, det andet var en ruin. Det er mig, der har lavet det hele: el, vand, gulve, mure, lofter og vægge. Alt!!"

Vi roste hans arbejde, men kunne godt ane, at der skulle laves rigtig mange ændringer for at gøre huset til vores. Overalt på 1. sal lå der grønne filttæpper, der så ud som om de kunne fejre 50-års-jubilæum.

"Vil I købe huset?" spurgte han pludselig, mens han skænkede den næste pastis, som var den sikre vej til en lang middagslur. "Det koster 50 millioner (*cinquante briques*)."

Heldigvis kendte vi sproget og kulturen godt nok til at vide, at en '*brique*', som betyder en mursten, er slang for 1.00000 gamle francs, der var blevet til 10.000 ved en pengereform i 1958. Ældre mennesker som José regnede alt i gamle franc, så selvom 50 millioner lød svimlende, så var det i virkeligheden 500.000 franc – altså ikke lysår fra vores klode.

"Vi har kun 45 millioner," svarede vi imødekommende, og José så ud, som om han ikke havde hørt det.

Vi aftalte at komme igen næste formiddag for at snakke videre.

Pastis-chok

Det blev en søvnløs nat. Vi fantaserede om mulighederne i huset: Man kunne nedlægge et værelse på 1. sal og bygge en stor, overdækket terrasse. Man kunne med tiden grave garagen ud og åbne huset mod øst og gøre rummet meget lysere. Ja, faktisk var der mulighed for at skabe en udgang mod øst og bygge en pool på grunden, som var opmarchplads for kasserede maskiner. Mulighederne var der, men der ventede også et kolossalt arbejde med at renovere huset, som man dog kunne bo i uden problemer.

Kl. 3 om natten blev vi enige om at gå ud over vores budget og tilbyde 475.000 francs, men så ville vi også have provencebordet med i handlen. Næste morgen kl. 11 stod vi parate foran huset og havde forberedt maverne på dagens tidlige pastis-chok. Vi satte os omkring det omfangsrige bord og modtog uden ophævelser tandglasset med pastis'en. Så snakkede vi igen om

løst og fast, og José fortalte begejstret om sin hest, Negro, som han både brugte til at ride på og spænde foran sin char-a-banc. Pludselig læner han sig frem over bordet og ser indtrængende på os:

“Jeg har tænkt over det i nat, og jeg vil gå med til, vi slår halv skade, og at I køber huset for 47,5 millioner.”

Så holdt han en lille pause og slog ud med hånden:

“Men så kan I også få provence-bordet med i handlen.”

“Top!” sagde vi og trykkede hans hånd.

“Josette,” råbte José. “Ring til notaren og sig, at vi kan komme med det samme!”

Notaren skulle nu lige have tid til at finde papirerne frem, men næste dag sad vi alle sammen i hans kontor i Uzès i en smuk bygning fra 1600-tallet og skrev under på et såkaldt ‘Compromis de vente’ - den franske slutseddel. Det var i august 1998.

Nu var huset i princippet vores; der var dog de omfattende franske formaliteter tilbage, før alt var på plads. Vi havde i løbet af ugen mødt Jean-Louis og Jacquelines nevø, Laurent og hans kone Corinne, som ventede sig. De var på udkig efter et hus i landsbyen og boede midlertidigt hos deres onkel og tante.

Da vi ikke skulle bruge huset før indflytningen til påske, tilbød vi dem, at de kunne bo i huset kvit og frit indtil påsken, hvor vi kom med et flyttelæs. Det viste sig at være en klog disposition, fordi de så at sige testede huset for os. Mads besøgte dem i november i forbindelse med en konference i Montpellier, og her viste det sig, at de måtte gå rundt indenfor med huer og overtøj, for huset var hundekoldt. Den vigtigste varmekilde var en åben pejs i spisestuen, hvori José havde bygget et spiralrør, som skulle sende varmt vand videre til et stort varmeapparat i den anden ende af stuen. Det eneste problem var, at man hele tiden snublede over røret, som var placeret 10 cm over gulvet, når man skulle ud i garagen.

At vi lod et ungt par fra landsbyen flytte ind et halvt års tid, indebar også den store fordel, at vi fra første sekund havde et godt netværk i byen. Huset skulle i princippet have været tømt for indbo, men vores kære sælgere havde ladet ting tilbage, som var helt nødvendige: senge, stole, køkkentøj osv. Det slap vi for at anskaffe.

Nu havde vi fået foden under fransk bord, uden rigtigt at vide hvad det var, vi i begejstringens rus havde kastet os ud i. Vi anede intet om omgivelserne, menneskene og de historiske forudsætninger.

Ud over det langvarige projekt med at sætte huset i stand, så skulle vi så at sige grave os frem til kernen og sjælen i det Sydfrankrig, som havde tiltrukket os så stærkt. Intentionen var med centrum i vores lille landsby at lære det ukendte Sydfrankrig at kende langt bedre.